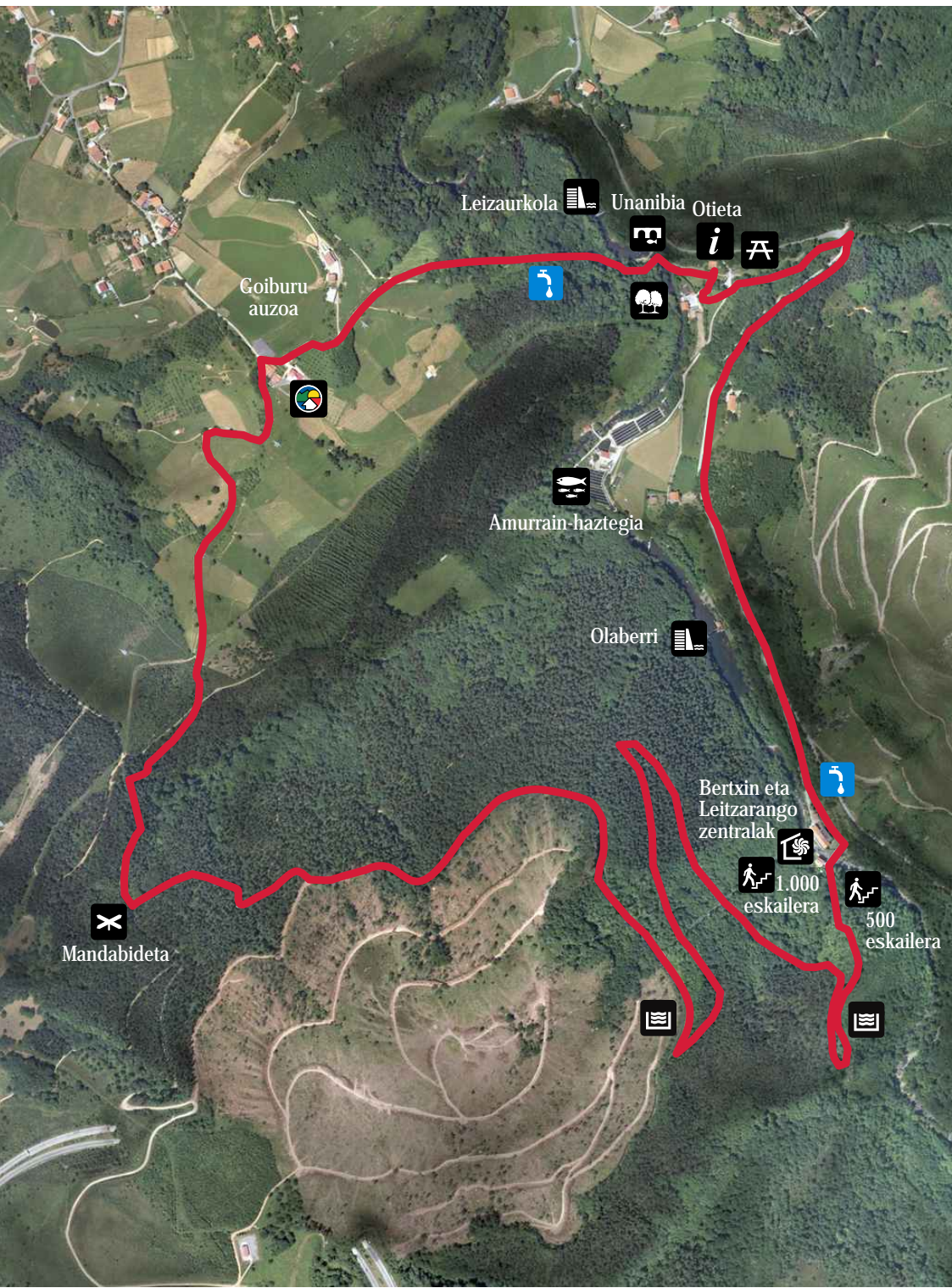

JAUZI HANDIA

*Argia ematen duten
urezko bide isilak*

JAUZI HANDIA

- Informazioa
- Aisialdirako gunea
- Galeria-basoa
- Zubia
- Amurrain-haztegia
- Presa
- Zentral hidroelektrikoa
- Eskailera
- Kanala
- Bidegurutzea
- Landa-turismoa
- Ituria

Arren, joka ezazu arduraz
ibildaldietan

Leitzarano ibaiaren zentroak eskaintzen dizkizun hiru ibilbideetan luzeena da; ibilbide hori egiteko kontuan hartu behar dituzte distantzia (7.445 m) eta beharrezkotzat jotako denbora (2 ordu), luzeena eta, zenbait zatitan, malda handienak dituenak. Ibilbide horri esker, Leitzarango bi minizentralik esanguratsuenak urez hornitzen dituzten ur-jauziak eta kanalak ezagutu daitezke. Bisitarien zentrotik abiatuta, abiapuntura ekarriko gaituen kiribila egitea proposatzen du. Aupa, ibilbideaz gozatuko duzu, ziur!

TREN TXIKIA

Burdinola garrantzitsuenetako baten izena hartu zuen trenak: Plazaola

Trenbidea XX. mendean eraiki zuten. Hasieran, minerala garraiatzeko erabiltzen zuten, eta, geroago, bidaiarien garraioko linea bihurtu zen, 1914ko urtamilaren 25ean, Iruñea-Pasaia ibilbidea ireki zenean. Baina 1953ko uholdeek (Andoainen 230 l/m² erregistratu ziren ordu gutxian) zubiak, tunelak eta euste-hormak suntsitu zituzten, eta, orduz geroztik, trenak ez zen berriz martxan jarri.

AMURRAIN-HAZTEGIA

Leitzarano ibaiako ura kalitate bikainekoa da bide guztian

Gaur egun nabarmentzekoa da gizakien kontsumorako ortzadar-amuarraina gizentzeko arrain-haztegia. Instalazioak ibaiako ura hartzen du jarduteko. Amuarrain txikiak 250 g-rekin iristen dira, eta instalazioen goialdean dauden putzuetan hazten dituzte.

Ontzi horiek metalezko sare batez estalita daude, lertxunek eta ubarriek arrantza ez ditzaten. Arrainak 1.200-1.300 g-ra iristean (gutxi gorabehera), behealdera eramaten dituzte, eta han pisua bikoiztu ondoren, hil egiten dituzte.

OLABERRIKO ZENTRALA ETA PRESA

Arraintzako eskala duen presa

Leitzarano ibaiaren ibilbidean antzinatek ustiatu izan da ura: burdinolak, errotak, minizentral hidroelektrikoak eta industria-homidura (papergintza eta arrain-hazkuntza). Lehen hiru jarduerak presak behar dituzte honetatik ura desbideratzeko eta, gero, urari makineria mugitzeko adinako energia potentziala emango dioten ur-jauziak askatzeko. Gaur egun, Leitzaranoen Gipuzkoako zatian 8 minizentral hidrauliko eta 11 presa daude. Ibaiaren % 80 instalazio horien eraginpean dagoela jotzen da.

Inpaktu horiek murrizteko, zuzenketa-neurriak hartu ohi dira; horien artean aipagarria da hondoan, ezkerreko ertzean, ikus daitekeen arraintzako eskala; arrainak bi noranzkoetan ibiltzea ahalbidetzen du honek, eta, gainera, emari ekologikoa edo zortasun-emaria mantentzen laguntzen du bertatik igarotzen den urak.

BERTXIN-LEITZARAN MINIZENTRAL HIDRAULIKOEN MULTZOA

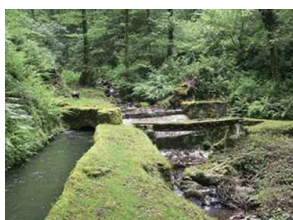
Leitzarango minizentral da Gipuzkoako indartsuena

"500 eskailera-mailen zentrala" (Bertxin) eta "1.000 eskailera-mailen zentrala" (Leitzarano) deitzen zaie. Ura bi zentraletara daramaten kanaletarako sarbidea ematen dute eskailerekin. Zentraletik abiatzen den 500 mailako eskailera igotzera gonbidatzen zaituztegu, ibilbideari jarraitzeko. Kanaleko ura 95 metroko jauziarekin zentralaren turbinara eramaten du hodi batek, eta hodi horrekiko paralelo daude eskailera-mailak. 100 eskaileretatik behin atsedean hartzea gomendatzen dizugu. Ahaleginak merezi du!

BERTXIN ETA LEITZARAN ZENTRALEN KANALAK

Bertxingo kanalak, "500 eskailerakoak", 3.700 m-ko luzera du

Kanakak oso ederak dira, eta merezi du haietan barrena ibiltzea, bazterretako landarediaz gozatzeko eta uraren isiltasunaz gozatzeko. Hala ere, tranpa hilgarria izan daitezke, bertara erortzen diren eta ateratzea lortzen ez duten ugaztunentzat. Bertxingo kanal guztian barrena paseatu daiteke, haren iturbururaino.

Ibilbideari jarraituz, goiko kanalera igo gaitzake sigi-saga. Gora iritsitakoan, urari jarraituz gero kanalaren gainezkabidera iritsiko gara: kanala edo zentrala matxuratuta dagoenean edo mantentze-lanak egiten direnean ura askatzeko erabiltzen den eraikuntza bitxia da. Barandatik ikus daiteke ura nola erortzen den (208 metroko jauzia). Ez diozue esku-ahurraren tankera hartzen?

Gomendatutako ibilbidea alde batera utzi eta kanalaren iturburua zure kabuz bilatu nahi baduzu, kontuz ibili harresiaren gainaldean ibiltzean.

Eskua eta kanala atzean utzita, Mandabietako bidegurutzera iritsi arte jarraituko dugu. 244 m-ko muinoa da, eta hara iristen da Villabonatik datorren PR - Gi120 bidea ere. Ibilbidearen jarraibideei jarraituko diegu. Aurrerago, golf-zelaia ikusiko dugu gure ezkerretara, eta Goiburua auzoko (Andoain) Txertota landa-turismora iritsiko gara; geldialdia egiteko eta indarrak berritzeko toki bikaina da. Gutxi falta da abiaburura iristeko. Aparkalekurantz jo beharko dugu, eta eskuinerantz jaisten den bideziorari heldu.

UNANIBIAKO ZUBIA

Unanibiako zubiari "Sorginen zubia" ere deitzen zaio

XIX. mendeko eraikin sendoa da; Leitzarano erreka gainean dago, erreka inguratzen duen landarediaren artean ezkutatzen da, eta ikusgarria da haren arkitektura sendoak eragiten duen inpaktua.

Batzuek sorgin zaharren siluetak ikusten dituzte harkaitzetan. Bila itzazu.

GALERIA-BASOA

Haren landaretza hostotsuak erreka estaltzen du udan

Galeria-basoak asko aldatu dituzte gizakien hainbat eratako ustiapenek, eta oso gutxi dira gure ingurunean ukigabe jarraitzen dutenak.

Animalia askori babes ematen diete, bereziki hegazti eta intsektuei, eta inguruko mendietakoek baino askoz gaitasun handiagoa dute suteen ondoren berriz lehengo egoerara itzultzeko. Landarediak, meatzeetako galerien antzekoa eratu, tunel-eran ibai estaltzen duelako deitzen zaie "galeria". Paisaian eraz ezagutzen dira ibaiaren bidera mugatzen direlako eta koloreari eta garaierari dagokienez gainerako landareditik bereizten den korridorea eratzen dutelako.